LEDEN VAN DE DIGITALE BIBLIOTHEEK

Onderzoeksartikel

Laatst bijgewerkt: 27 juli 2023

leder bibliotheeklid kan bij de online Bibliotheek e-books en luisterboeken lenen. Van alle e-bookaccounts wordt 70% actief gebruikt. Het aantal online Bibliotheek-accounts stijgt, evenals de hoeveelheid digital only-lidmaatschappen. Hoewel het merendeel van de actieve accounts in het bezit is van volwassen bibliotheekleden, neemt ook het aantal actieve jeugdleden toe.

Wat is de landelijke digitale openbare bibliotheek?

De landelijke digitale openbare bibliotheek, ofwel de online Bibliotheek, biedt bibliotheekleden toegang tot e-books, luisterboeken, cursussen en tijdschriften. Daarnaast zijn de afgelopen jaren via de online Bibliotheek diverse campagnes rondom lezen in de zomer georganiseerd, zoals de VakantieBieb (2013 t/m 2020), Boek ’n Trip (2021) en Vakantielezen (vanaf 2022). Deze campagnes worden ingezet om jeugd en volwassenen te stimuleren te lezen in de zomervakantie en vooral jeugd te stimuleren hun leesvaardigheid - buiten het schooljaar - op peil te houden.

Welke typen lidmaatschappen zijn er?

Leden van een lokale bibliotheek kunnen gratis een account aanmaken om e-books te lenen - een zogeheten combi-lidmaatschap. In 2016 is een tweede type lidmaatschap toegevoegd: het Landelijk Digitaal Lidmaatschap, ofwel *digital only*. Dit type lidmaatschap geeft uitsluitend toegang tot de collectie van de online Bibliotheek, die bestaat uit e-books en luisterboeken. Elke Nederlander vanaf 18 jaar kan zich aanmelden voor dit landelijke digitale lidmaatschap. Dit in tegenstelling tot het combi-lidmaatschap, waarvoor een fysiek lidmaatschap bij een openbare bibliotheek vereist is.

Om gebruik te maken van de diensten van de online Bibliotheek, hebben bibliotheekleden een apart account nodig. Om e-books en luisterboeken te lenen, loggen leden in op de website van de online Bibliotheek of via de online Bibliotheek-app. Deze app vervangt vanaf september 2020 de oude e-books-app en de LuisterBieb-app. Vanaf dit moment zijn luisterboeken niet meer gratis toegankelijk, maar is ook een abonnement nodig om luisterboeken te kunnen lenen.

Tot september 2020 was een koppeling met het e-bookaccount van de online Bibliotheek bij registratie voor de LuisterBieb en VakantieBieb niet noodzakelijk. Hierdoor kon overlap ontstaan tussen het aantal e-bookaccounts, accounts van de LuisterBieb en de VakantieBieb en is het tot 2021 niet het mogelijk om op totaalniveau uitspraken te doen over de lidmaatschappen van de online Bibliotheek.

Toenemend gebruik online bibliotheekdiensten

Een derde van de consumenten maakt gebruik van de online diensten van de bibliotheek. Dit zijn met name praktische zaken, zoals het zoeken in de catalogus (11%) en het opzoeken van informatie over de bibliotheek, zoals openingstijden, contactgegevens en activiteiten (9%). Een kleine groep (6%) maakt van een online account gebruik om bibliotheekzaken te regelen, zoals reserveren, verlengen en het bekijken van het saldo. Een ongeveer even grote groep (7%) gebruikt de website om informatie op te zoeken over literatuur of tips te vergaren over boeken om voor te lezen of zelf te lezen. Zo'n 5% downloadt e-books via het e-bookplatform om deze offline te kunnen lezen; een even grote groep leest ze online. Ook luisteren en lenen consumenten er muziek (4%) en lezen en plaatsen ze boekrecensies (4%). Het aantal gebruikers van de online diensten van de bibliotheek is de afgelopen jaren gestegen: in 2016 maakte 22% van de consumenten hiervan gebruik (Nagelhout & Richards, 2020).

Digitale bibliotheek wint aan bekendheid en populariteit

Sinds de oprichting in 2014 is de bekendheid en het aantal gebruikers van de online Bibliotheek significant toegenomen. In 2017 was 25% van de Nederlanders bekend met de online Bibliotheek, waarvan 5% van het aanbod gebruikmaakte. Inmiddels weten ruim de helft van de Nederlanders dat je e-books of luisterboeken kunt lenen bij de online Bibliotheek; één op de zeven heeft er ook gebruik van gemaakt. Jongeren, ouders en midden- en hoogopgeleiden zijn vaker bekend met de diensten van de online Bibliotheek dan ouderen, mensen zonder kinderen en laagopgeleiden (Nagelhout & Richards, 2020; Nagelhout, Richards & Qing, 2023). Onder digitale lezers die gebruik maken van een abonnement voor het lezen van e-books en luisterboeken, is de online Bibliotheek de populairste aanbieder (45%), gevolgd door Kobo Plus (22%), Storytel (17%) en Bookchoice (15%) (Nagelhout & Richards, 2021).

Zeven op de tien online Bibliotheek-accounts worden actief gebruikt

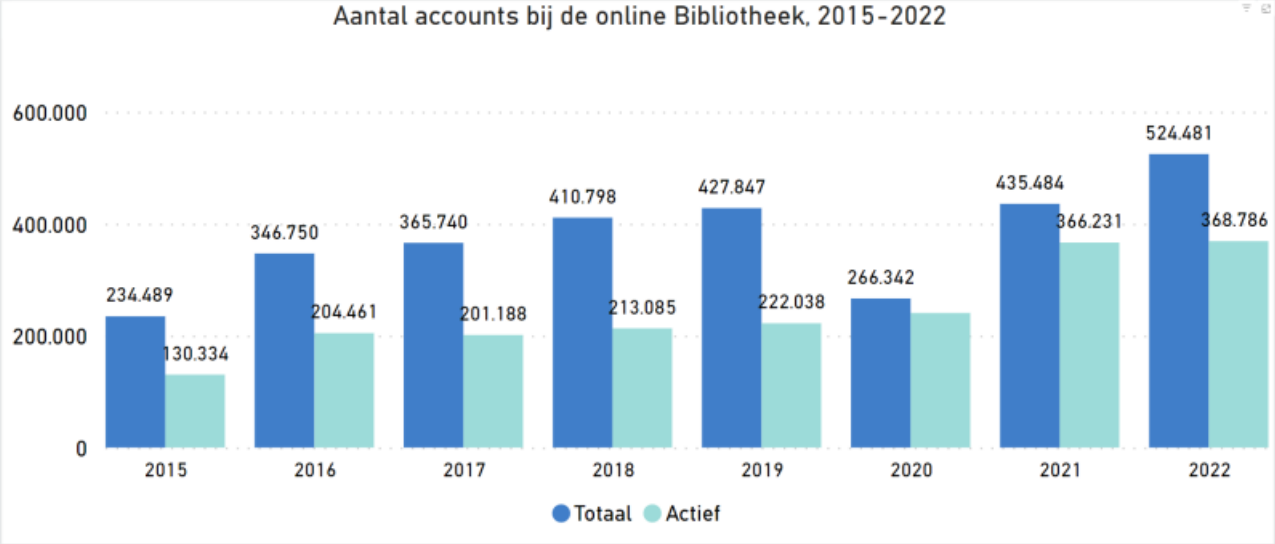
Sinds de start heeft de online Bibliotheek een forse groei doorgemaakt. Destijds werden via Bibliotheek.nl ruim 80 duizend nieuwe accounts aangemaakt. Eind 2016 hadden 346 duizend bibliotheekleden een account, eind 2019 waren dat er bijna 428 duizend. In 2022 is dit aantal – na de overgang naar een nieuw accountsysteem in 2020 - verder gestegen tot ruim 524 duizend accounts. Van alle geldige online Bibliotheek-accounts kunnen zeven op de tien (70%) worden aangemerkt als actief, met minimaal één uitlening in de afgelopen 12 maanden. De meeste van deze accounts worden gebruikt door inwoners van Europees Nederland (99,9%). In het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden (Bonaire, Sint-Eustatius, Saba, Curaçao, Aruba, Sint Maarten) maken circa 650 inwoners gebruik van de online Bibliotheek (Van de Burgt & Klaren, 2023; CBS, 2023).

Actieve en niet-actieve accounts

Vanuit de Gegevenslevering Wsob worden de volgende definities gehanteerd voor het totaal aantal accounts en het aantal actieve accounts:

- Totaal aantal accounts: het aantal accounts dat op 31 december geldig is. Geldig (of 'gerechtigd') houdt in dat het account is gekoppeld aan een lidmaatschap van de openbare

bibliotheek of aan een digitaal lidmaatschap en dat niet is geblokkeerd, bijvoorbeeld vanwege een openstaande betaling;
- Actieve accounts: (op 31 december) geldige accounts, waarmee in het peiljaar minstens één digitaal product (e-books, luisterboeken of cursussen) is geleend;
- Niet-actieve accounts: (op 31 december) geldige accounts, waarmee in het peiljaar geen digitale producten (e-books, luisterboeken of cursussen) zijn geleend.

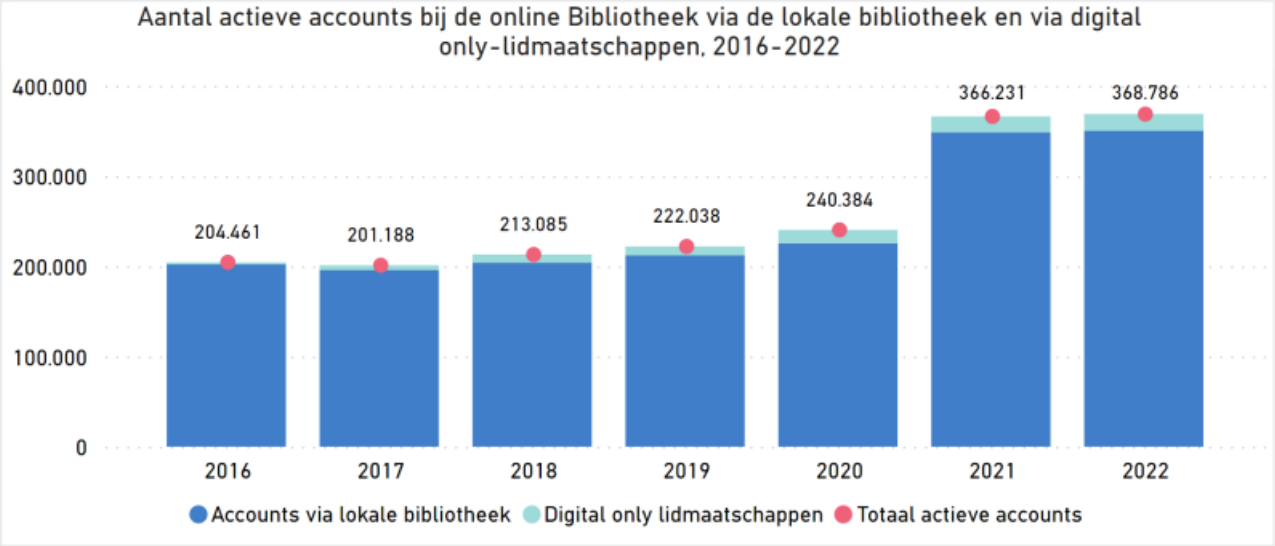
*Bron: Van de Burgt & Klaren, 2023; CBS, 2023.**

**In 2018 zijn verbeteringen in het ledenbestand van de landelijke digitale openbare bibliotheek doorgevoerd, waarmee inzichtelijk kan worden gemaakt of een e-bookaccount gekoppeld is aan een geldig lidmaatschap van de openbare bibliotheek of een geldig digitaal lidmaatschap. Deze verbeteringen zijn doorgevoerd over de lidmaatschapsstatistieken van 2017 en 2018. Vanaf 2017 telt de KB alleen de accounts mee die gekoppeld kunnen worden aan een lidmaatschap dat op 31 december geldig was. In voorgaande jaren zijn deze niet-geldige accounts echter nog wel meegeteld.*

*** Halverwege 2020 is de online Bibliotheek vernieuwd, met een nieuw leensysteem en nieuwe accounts waarmee zowel e-books als luisterboeken geleend kunnen worden. Accounts uit de oude omgeving zijn niet overgezet vanwege de mogelijke overlap in e-book accounts en luisterboeken accounts. Bibliotheekleden konden zelf een nieuw account in de vernieuwde app aanmaken.*

Stijging *digital only*-lidmaatschappen

Bijna alle leden met een online Bibliotheek-account zijn tevens lid van een lokale bibliotheek (96%). Hoewel het aandeel digital only-lidmaatschappen ten opzichte van het totale aantal accounts relatief klein is, lijkt deze abonnementsvorm wel degelijk aan een behoefte tegemoet te komen. Dit type lidmaatschap is gericht op een groep lezers die wel graag e-books en luisterboeken leent, maar geen interesse heeft in lenen uit de fysieke collectie van de bibliotheek. Het aantal actieve digital only-lidmaatschappen steeg van circa 2,5 duizend accounts in 2016 naar ruim 18 duizend accounts in 2022. Het aandeel actieve accounts is beduidend hoger onder digital only-lidmaatschappen: 99% van de accounts wordt actief gebruikt. (Van de Burgt & Klaren, 2023; CBS, 2023).

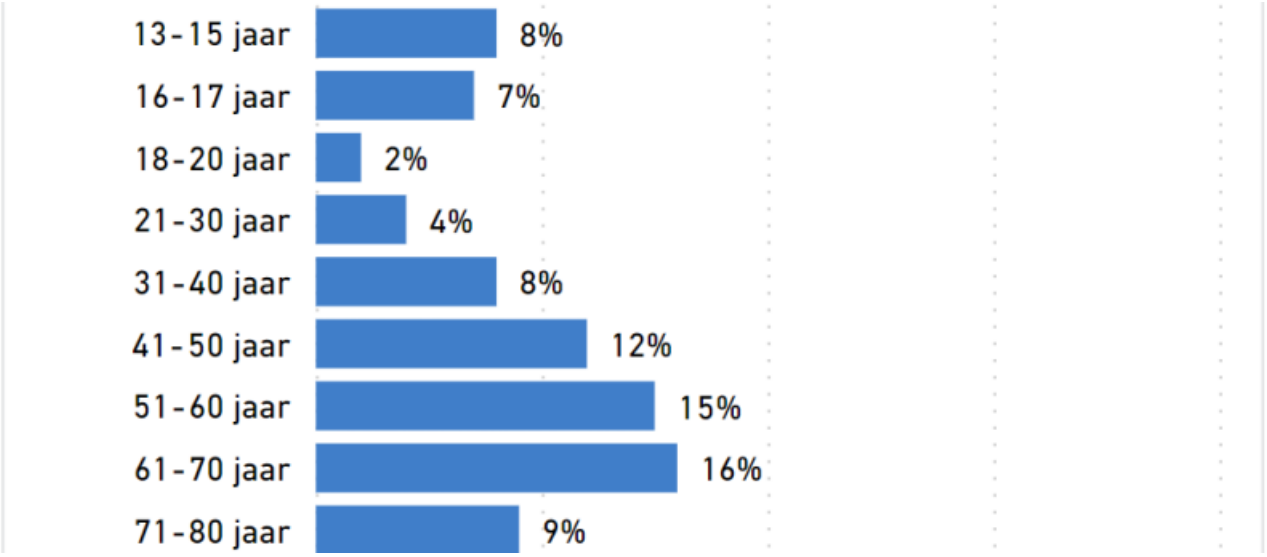
*Bron: Van de Burgt & Klaren, 2023; CBS, 2023.**

* *In 2018 zijn verbeteringen in het ledenbestand van de landelijke digitale openbare bibliotheek doorgevoerd, waarmee inzichtelijk kan worden gemaakt of een e-bookaccount gekoppeld is aan een geldig lidmaatschap van de openbare bibliotheek of een geldig digitaal lidmaatschap. Deze verbeteringen zijn doorgevoerd over de lidmaatschapsstatistieken van 2017 en 2018. Vanaf 2017 telt de KB alleen de accounts mee die gekoppeld kunnen worden aan een lidmaatschap dat op 31 december geldig was. In voorgaande jaren zijn deze niet-geldige accounts echter nog wel meegeteld.*

** *Halverwege 2020 is de online Bibliotheek vernieuwd, met een nieuw leensysteem en nieuwe accounts waarmee zowel e-books als luisterboeken geleend kunnen worden. Accounts uit de oude omgeving zijn niet overgezet vanwege de mogelijke overlap in e-book accounts en luisterboeken accounts. Bibliotheekleden konden zelf een nieuw account in de vernieuwde app aanmaken.*

Meer actieve jeugdleden

Het merendeel van de actieve online Bibliotheek-accounts is van volwassen bibliotheekleden. Vier op de tien actieve accounts zijn van leden tussen de 40 en 70 jaar oud. Ondanks het grote aandeel volwassen leden nam het aandeel van de actieve jeugdleden de laatste jaren toe, van twee op de tien leden in 2016 naar drie op de tien in 2022. Met name in de leeftijdsgroepen van 0 tot en met 12 jaar nam het aantal actieve jeugdleden toe (Van de Burgt & Klaren, 2023; CBS, 2023; KB, 2023). Dat het aantal digitale jeugdleden in absolute zin gering is, komt doordat de e-bookcollectie bij de start in 2014 primair gericht was op volwassenen. Ook verloopt de uitbreiding van de jeugdcollectie e-books langzamer dan die voor volwassenen, doordat het uitgeversaanbod van e-books voor de jeugd kleiner is.

*Bron: KB, 2023.**

Online Bibliotheek-leden zijn fanatieke lezers

Uit onderzoek naar leners van e-books en luisterboeken blijkt dat de online Bibliotheekgebruiker vaker een vrouw is, van 50 jaar of ouder, met een middelbare of hogere opleiding (Damen & Blokker, 2017; De Bruijn, 2021). Online Bibliotheek-gebruikers zijn fanatieke lezers: drie op de vijf leest minimaal eens per week in een e-book en de helft leest daarnaast in een papieren boek. De meeste boeken die worden geleend bij de online Bibliotheek (gemiddeld 30 per jaar) worden ook gelezen (gemiddeld 27 per jaar). Voor 33% van de leden is de online Bibliotheek de enige manier om aan e-books te komen (Damen & Blokker, 2017). Mensen die geen lid zijn van de online bibliotheek vinden het abonnement veelal te duur, hebben geen interesse in de online bibliotheek of geven de voorkeur aan papieren boeken (Blokker & Senster, 2018).

Vervangt digitaal fysiek?

De trend van een groeiend aantal digitale leden komt overeen met de conclusie uit het onderzoek Lees:Tijd van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), waaruit blijkt dat de groep papierlezers weliswaar groter is dan de groep schermlezers, maar dat de twee groepen, in vergelijking met voorgaande jaren, steeds dichter bij elkaar komen (Wennekers et al., 2018). Toch zal er voorlopig nog voldoende vraag zijn naar de fysieke collectie. Hoewel er groei zit in het aantal digitale lidmaatschappen, betreft het relatief gezien namelijk nog een klein deel van de bibliotheekleden: in 2022 had 5% van de jeugdleden en 20% van de volwassen bibliotheekleden een actief digitaal lidmaatschap (Van de Burgt & Klaren, 2023).

Bronnen

- Blokker, L. & Senster, J. (2018). *Onderzoek digitale diensten KB. Rapport kwantitatief onderzoek*. Amsterdam: Motivaction, in opdracht van KB.
- Bruijn, S. de (2021). *Bezoekers van online Bibliotheek geven hun mening. Klanttevredenheidsonderzoek naar de website en de online bibliotheek app*. Amsterdam: MWM2, in opdracht van KB.
- Burgt, A. van de & Klaren, M. (2023). *Bibliotheekstatistiek 2022*. Den Haag: KB.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2023). *Landelijke digitale openbare bibliotheek; gebruik,*

accounts en licenties.

- Damen, D. & Blokker, l. (2017). *De online Bibliotheek: Wensen en behoeften van gebruikers en potentiële gebruikers*. Amsterdam: Motivaction, in opdracht van KB.
- KB (2023). *Datawarehouse*.
- Nagelhout, E. & Richards, C. (2020). *Rapportage Boekenbranche Meting 53. 2e reguliere meting van 2020*. Amstelveen: GfK, in opdracht van Stichting Marktonderzoek Boekenvak (Koninklijke Boekverkopersbond, de Groep Algemene Uitgevers, Stichting Lezen, CPNB, KB).
- Nagelhout, E. & Richards, C. (2021). *Rapportage Boekenbranche Meting 56. Themameting: digitaal lezen*. Amstelveen: GfK, in opdracht van Stichting Marktonderzoek Boekenvak (Koninklijke Boekverkopersbond, de Groep Algemene Uitgevers, Stichting Lezen, CPNB, KB).
- Nagelhout, E., Richards, C. & Qing, L. (2023). *Boeken lezen, lenen en kopen. Reguliere meting 2023 (meting 63).* Amstelveen: GfK, in opdracht van Stichting Marktonderzoek Boekenvak (Koninklijke Boekverkopersbond, de Groep Algemene Uitgevers, Stichting Lezen, CPNB, KB).
- Wennekers, A., Huysmans, F. & Haan, J. de (2018). *Lees:Tijd*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).